

**A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMŪVELÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA**

# RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.  
HELYETTES ELNÖK: BUDAY BARNA

TAGOK:

MÁRSCHALL FERENC DR. SZTANKOVICS JÁNOS  
NÉMETH JENO WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

III. ÉVFOLYAM

A. SZOROZAT

12. SZÁM

**OLVASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŪJTSD KÖNYVTÁRBA!**

## A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS MEGSZERVEZÉSE

ÍRTA:

**DR. KELEMEN IMRE**  
MAGYAR KIR. GAZDASÁGI FŐINTÉZŐ

### A „RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK“

1929. évi I. és II. félévének A. és B. sorozata csinos kötésben darabonként 2 pengőért kapható a magy. kir. Földművelésügyi Minisztérium könyvtárában Budapest, V. ker., Kossuth Lajos-tér II. szám, földszint

Akik a fenti előadásorozatokat számonként összegyűjtötték, egész vászon **BEKÖTÉSI TÁBLÁKAT**

rendelhetnek 80 fillérért, postán keresztül 1 pengőért

a „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai R.-T.-nál, Budapest, IX., Üllői-út 25.

# A mezőgazdasági termelés megszervezése.

Írta: **Dr. Kelemen Imre** m. kir. gazdasági főintéző.

A mezőgazdaság jelenleg az egész világon súlyos válsággal küzd. Ez a válság, amely millió és millió embernek szájától napról-napra nagyobb darab kenyeret von el, lassan, mint a ragály, áthúzódik az iparra és kereskedelemre is. A fogyasztók, a vásárlók, minden órában kevesebben, a munkanélküliek pedig többen lesznek. A normális mértékű termelésből is eladhatatlan feleslegek maradnak vissza. Túltermelés áll elő ott is, ahol hiánynak kellene lenni.

A válság tagadhatatlanul a nagy világháború következménye. Kímélyülése sok oknak és okozatnak egymásra hatásából állott elő. Ez okok közül is ki kell emelnünk a hadviselő európai államok rendkívül nagy háborús veszteségeit, ezeknek a veszteségeknek következtében a tőkékben előállott nagy hiányt és a hitel drágaságát. A háborús károk ellensúlyozására a közköltségek még a tengerentúli államokban is körülbelül 100%-kal emeltettek fel. Ez magával hozta a termelési költségeknek nagy drágulását. Az államok elszegényedésével együtt járt a fogyasztó rétegek elszegényedése, a kereseti lehetőségek csökkenése és az ipari, majd mezőgazdasági túltermelés.

*A mezőgazdasági termelés jövedelmezőségének nagy eltolódását azonban végérvényesen a tengerentúli államok váratlan túltermelése és a feleslegeknek az európai piacokra való özönlése okozta.* A gabona és egyéb különféle termény árának csökkenése, a termelési költségek alá való süllyedése, azonban nem hozta magával a kitűnően megszervezett gyár-ipar terményeinek, a mezőgazdaságban szükséges nyersanyagok árának hasonló mérséklődését és így az áresés egyoldalú maradt és nem jelentette egyúttal az élet általános, megfelelő olcsóbbodását, hanem csak fokozta a termelési ágak jövedelmezőségi viszonyaiban fennálló aránytalanságot. Ez az eltolódás pedig végeredményben, ha az ellenszert nem találjuk meg, előbb-utóbb csak a mezőgazdasági népesség teljes elszegényedésére és a mezőgazdasági termelés visszafejlődésére vezethet.

A termelés rendjének megzavarásához nagyban hozzájárult még az a körülmény, hogy az államok és pedig főképen a győző államok, sem a háború hatása alatt túlméretezett hadi iparukat, sem a mesterseges eszközökkel támogatott mezőgazdasági többletermelést mind a mai napig nem építették le, inkább fokozott mértékben ápolják, miáltal a mezőgazdasági termények szabad értékesítése még jobban megnehezült. *Végül teibzta a bajt, hogy a békeszerződések évlizetek és évszázadok óta kialakult olyan termelő- és jogyasztóterületeket szakítottak széjjel, amelyeknek egymásraulatltságát nagyrészben a természetnek örök rendje teremtelte meg.*

Különösen sújtja ez a válság a természetből gabonatermelésre hivatott és arra berendezkedett mezőgazdasági exportállamokat. De kihat az egész világ mezőgazdasági termelésére. A kínai rizstermelő kuli, az amerikai farmer, a japán selyemhernyótenyésztő, a kubai és jávai cukorültetvényes éppen úgy érzi ennek a válságnak a következményeit, mint Európának minden nemzete. *Reánk, mint szélsőségesen gabonát*

*termelő és exportáló országokra, a válság teljes súlyával nehezedik. Mi mezőgazdasági termelésünk színvonalát a gabonatermelésen, annak jövedelmezőségén át tudjuk emelni, avagy süllyeszteni.* 1928-ban szántóföldi területünk 56·9%-án termeltünk gabonát és ebből is 5,237.023 kat. holdon búzát. És ha a gabonatermő területeknek rovására 8—10%-kal még tudnánk is csökkenteni a gabonafélék termelését, még mindig olyan nagy százalékban volnánk kénytelenek gabonatermelést üzni, hogy azokat a veszteségeket, amelyeket a szemtermelésen elszenvednénk, az egyéb termények jobb konjunkturájával sem tudnánk ellensúlyozni. Az általános válság hatásai alól, a mezőgazdasági érdekek nagy védelmi harcából pedig hiába igyekszünk kihúzni magunkat. Saját létfenntartásunk érdekében kénytelenek vagyunk bekapcsolódni a mezőgazdasági termelés nemzetközi helyzetébe és számolni azokkal a nehézségekkel, melyek az egész világon érvényesülnek. A cukorrépa-termelésünket és cukorértékesítésünket pl. a kubai és jávai nádcukor-termelés teszi válságossá. A lenolajmagtermelésünket a laplatai lenmagtömegek nyomják. A búzáunkat a kitűnő minőségre kitenyésztett kanadai búzáék igyekeznek lekonnkurrálni. Tengerinket, árpánkat, lisztünket, zsírunkat a legközelebbi piacokon alig tudjuk az amerikai árú beözönlése miatt elhelyezni. A tojás és baromfi árát az orosz termelők és részben a szokatlan meleg tavaszi időjárás nyomja le. Gyümölcsünkkel pedig, szegényszemre, a nemzetközi szervezethez ideszállított kaliforniai, dél-afrikai, palesztinai alma, őszibarack, datolya, szőlő, banán, narancs stb. itt benn az ország szívében ütközik meg. És legyünk tárgyilagosak, csomagolás, kikészítés, kereskedelmi szervezethez, hitelnyújtás stb. szempontjából ellenfeleink egy része megelőzött és megszégyenített bennünket. Ezekből a példák közül egyúttal arról is meggyőződhetünk, hogy a távolság, a romlandóság ma már nem akadály a mezőgazdasági exportnak. A földgolyó túlsó feléről szebben és jobb karban érkezik hozzánk a délvidéknek sokféle gyümölcse, mint a szomszédos községekben. Az egész csak szervezeti kérdés és a képzelt akadályok eltűnnek az útból.

Az egész világ mezőgazdasági államai súlyosan szenvednek a mezőgazdasági válságtól és lázasan keresik a kibontakozás útját, többkevesebb eredménnyel, de mindenütt óriási agitációval és nem minden siker nélkül.

*A világtermelés megszervezésének végső célja az volna, hogy a fontosabb mezőgazdasági terményekből csak a világ szükségletének megfelelő mennyiségűt termeljünk és a különböző piacok igényének megfelelő mennyiséget hozzunk forgalomba.* Ha tökéletes gazdaságtechnikai és egyéb intézkedésekkel szabályozni tudnánk a természetnek a termelésre való befolyását is, vagy legalább bizonyos mértékig ki tudnánk egyensúlyozni, akkor ennek a célnak megvalósításáról elvi szempontból lehetne beszélni. Ez esetben szó lehetne az árak nemzetközi szabályozásáról és megállapításáról is. A termelés és értékesítés jövőben való megszervezésének iránya és végcélja a kartelek, trösztök, rajonírozás, kontingentálás stb. útján ide igyekeznek. Azonban a megvalósítás lehetősége még igen távol van és bár egyelőre nagy nemzetközi szervezetek munkálkodnak rajta, ma még igen sok akadály van és így csak utópia.

A termelést jelenleg a szabad verseny szabályozza. Az államok azonban, felismerve a mezőgazdasági termelés fontosságát, védvámokkal, állati és növényvédelmi rendszabályokkal és tarifális intézkedésekkel igyekeznek biztosítani a mezőgazdasági termelés jövedelmezőségét. E védelmi intézkedések keretén belül minden állam maga

szervezi meg termelését és állapítja meg termelésének, értékesítésének politikáját. Ez a politika a mezőgazdasági érdekek és érdekcsoportok védelmében ma nem nagyon válogatás eszközeiben és nem retten vissza a legelkeseredettebb harctól és legélesebb fegyverektől sem. Ha mégis vizsgáljuk azokat a módokat és utakat, amelyeken a különböző államok haladnak, azt látjuk, hogy az utak között alig van különbség. *Végső célként mindenütt oda törekednek, hogy az ország belső termelését, az önellátást fokozzák, a mezőgazdaságba fektetett tőkék jövedelmezőségét emeljék, a mezőgazdasági lakosság megfelelő foglalkoztatását és kereseti lehetőségét biztosítsák.*

Ezt a célt a közgazdasági jelentőségű intézkedéseken kívül, ahová az ipari és mezőgazdasági vámvédelem, hitel- és közlekedési politika stb. tartoznak, az egész kulturvilágon egyformán a termelésnek, a termelőknek és az értékesítésnek a gondos, minden részletre kiterjedő megszervezésével óhajtják elérni.

Voltaképen a mai előadásomban én is a termelés gazdasági megszervezéséről óhajtok szólni.

A termelés megszervezése a multban is a mezőgazdasági politikának egyik igen fontos ágazata volt. De a jelen kritikus időkben jelentősége fokozottan emelkedett. A mezőgazdaságba fektetett tőkék jövedelme a békebeli 5—6%-ról általánosságban, egész Európában, 1—0.5%-ra esett le. De mint az Országos Magyar Gazdasági Egyesület legutóbbi adatfelvételei igazolják, Magyarországon a különböző gazdaságoknak 20—25%-a nemcsak hogy jövedelmet nem produkált, de veszteséggel dolgozott és így részben saját tőkéjét emésztette fel. Ez is azt mutatja tehát, hogy *ma a mezőgazdaság a lét és nemlét tűfokán áll és filléres haszonra, filléres megtakarításokra is különös súlyt kell vetni.* Ezért a termelésnek megszervezésében igen nagy gonddal és óvatossággal kell eljárni. Körültekintő előrelátással kell megválasztani, hogy miből, mit és mennyit termeljünk. Mindig előre gondoskodva és gondolkodva az elhelyezésnek, az értékesítésnek lehetőségéről. *A legkecsegtöbbnek látszó termelési ágak fejlesztésébe sem szabad belemennünk addig, míg az értékesítésnek megfelelő biztosítására támpontjaink, a gazdaérdekekkel védő és támogató szervezeteink nincsenek.*

Részleteiben a mezőgazdasági termelés megszervezése, ha ólomlábakon is, az ipari szervezésnek a nyomában halad. Az ipar még a háború alatt bevezette és ma minden vonalon már keresztülvitte üzemeinek racionalizálását. Meghonosította a típus- és tömegtermelést és ezzel rendkívüli módon felfokozta az időegység alatt végzendő termelés mennyiségét. A mezőgazdaságban is ez az irány jut a külön nemzeti érdekeknek megfelelően átalakítva, vezető szerepre. *Egyműködésű tömegtermelésre és együttes értékesítésre kell törekednünk.* Minden helyen, vidéken az arra legjobban megfelelő és kipróbált terményt, állatfajtát kell bevezetnünk, rendszeresítenünk. A rayonizozott, egyfajtájú tömegtermelésnek az értékesítés, elhelyezés terén igen nagy előnye van. Ennélfogva *gondoskodnunk kell, hogy minden vidéknek meg legyen a legjobb, legbővebben termő, amellet minőségileg is a külfölddel versenyezni tudó búza, rozs, árpa stb. fajtája.* Ugyanúgy a hüvelyesféléseknél, a különböző vidékeken legjobban bevált és részben már megállapított fajtaféléseket volna szabad csak termelni. Az egyműködésű, fajtaazonos lencsét, babot pl. a folyó évben 100%-os felárral lehetett eladni a kevert félésekkel szemben. Hasonlóképpen kell eljárunk a gyümölcs- és zöldségfélék termelésénél. A minden vidéken legjobban megfelelő növény, gyümölcs, zöldség, állatfajtának a meg-

állapítása a földművelésügyi minisztérium irányítása mellett részben folyamatban van, részben befejezéshez közeleg. A gyümölcsfélék egységesítése pl. nagy erővel folyik. *A gazdaközönségnek fontos érdeke volna, hogy ezekről az intézkedésekről tudomást szerezzen és azokhoz szigorúan alkalmazkodjék.* Hasonlóképpen nagy erővel kellene keresztülvinni a rendelkezések végrehajtását az állattenyésztés terén is. Egyidejűleg mindenütt elő kell készíteni a termény, állatok értékesítésének, feldolgozásának megfelelő szervezeteit is.

Az egész világ haladó mezőgazdasági államai, még a szomszédos délvidéki államokat sem véve ki, kivétel nélkül ezt az utat követik a termelés megszervezésében. Kaliforniában 1000 és 1000 hektáron csak Jonathán- és Calvil-almát termelnek. De ne menjünk olyan messzire. A kis Hollandiában és Dániában, ahol a mezőgazdasági termelés és értékesítés a szövetkezeti rendszer alapján a legtökéletesebben van kiépítve és az értékesítés mindenütt a termelés nyomában halad, sőt azt sokszor megelőzi, azt látjuk, hogy a mezőgazdaság nagy fejlődését, többek között a vidékenként kialakult egységes tömegtermelésnek és a lelkiismeretes szövetkezeti értékesítésnek köszönheti. Ezekben az országokban a rayonizációt olyan részletességgel vitték keresztül, hogy pl. az egyik falu teljes erővel az üvegházi szőlőtermelésre, a másik paradicsom-, virággumó-, levágott virágtermelésre feküdt rá. Van vidék, ahol a tojás, máshol a hízlalt baromfi, avagy a tenyészállatok eladása a fő bevételi forrás. Külön termelő körzete van a sajtnak, vajnak, különféle gyümölcsféléknek stb. Hollandia az utolsó 10 év alatt ezzel a rendszerrel megtízszerezte termelését és exportjának értékét is. De pl. a jugoszlávok is, a múlt év decemberében rendeletileg gondoskodtak a termelés meg- és átszervezésére vonatkozó intézkedések keresztülviteléről. És ugyanúgy a körzeti beosztás és tömegtermelés, minőségi termelés mellett törnek pályát.

*A termelés megszervezésének kiegészítő része a termények értékesítésének, összegyűjtésének, megőrzésének, tisztításának, konzerválásának, a megfelelő szállító eszközöknek, csomagolási rendszereknek, a mindehhez szükséges olcsó hitelnek a biztosítása és előkészítése.* A tengerentúli és európai államok, vagy pedig államilag erősen támogatott gazdasági szervezetek egymásután építik fel óriási gabonatarházaikat, hűtőházaikat, kitérő hűtőkocsikat szerkesztenek és gondoskodnak a legcélszerűbb csomagolási módoknak a bevezetéséről. Hitelszövetkezeti hálózatukat gondosan kiépítik és ezek útján fedezik a kis- és nagygazdák forgótőkészükségletét. Németországban, Olaszországban, Hollandiában, Dániában egyformán ezt a rendszert követik.

Nem szabad azonban soha sem szem elől téveszteni, hogy az értékesítést mindenütt a termeléssel egyidejűen szervezik meg. És éppen azért, *amíg az értékesítés szervezeti kérdése nincs tisztázva, a termelés átszervezésében különös óvatossággal és gondossággal kell eljárni.* Gondoljunk el, hogy ha például Magyarországon, mint ahogyan sokan elképzelik, a gyümölcstermelést fejleszteni akarnánk és a szántóföldi területből 5%-ot vennénk el erre a célra és így az eddiginél 450.000 kat. hold gyümölcsösrel többel rendelkezünk, mi történnék ennek az óriási területnek termelésével az értékesítés megfelelő szervezése nélkül. És figyeljük meg, hogy a nagy külföldi exportcégek milyen tökéletes és tökéletes szervezettel dolgoznak, hogy terményeiket a verseny és vámvédelem dacára is jól el tudják helyezni. Ezért *a termelésnek megszervezése igen széles látókörű, minden részletkérdésre kiterjedő, messzire tekintő, nagyvonalú, de óvatos termelési és értékesítési politikát igényel.*

Szervezeti kérdés továbbá még a típusok kitenyészése, megállapítása után azoknak megjelölése: *a termények márkázása*. A nyugati államok egymásután vezetik be a különböző terményekre vonatkozó, igen szigorúan szabályozott márkázási intézkedéseket. Zsír, vaj, burgonya, tojás, baromfi, konzerv, gyümölcs, bor, hús stb. előbb-utóbb mind csak márkázva kerülhet eredményesen a piacra. Ez az akció nálunk is folyamatban van.

Fontos része még a termelés megszervezésének *a termelés technikájának helyes keresztülvitele, az úgynevezett racionalizálás*. A termelési költségeknek szükségszerű csökkentését a termelés technikájának szakszerű keresztülvitelével érhetjük el. A megfelelő jó vetőmag biztosítása, a trágyatelepek megfelelő kezelésének bevezetése, melyeket a földművelésügyi kormányzat anyagi áldozatokkal is támogat, a termeléshez szükséges nyersanyagok, gyártmányok megfelelő időben és szükséges mennyiségben való beszerzése, az elavult gépek, eszközök kicserélése, a megfelelő kéziszerszámok kiválogatása, a gépek, eszközök gondos kezelése, a gépi munka bevezetése, a megbízható munkásság kiválogatása, kiképzése, célszerű és helyes munkaszervezések készítése, a gazdasági hulladékanyagok hasznosítása, a szervezésnek mind fontosabb részét teszik. Például Amerikában, Newyork államban, az állami és magánérdekeltségek az utolsó három év alatt 15 millió dollárt fordítottak a hulladékanyagok, tehát faforgács, szalma, polyva, tengeriszár stb. feldolgozásának tökéletesítését célzó kísérletekre. Megállapították, hogy ezekből az anyagokból körülbelül 151-féle, az idő rövidsége miatt fel nem sorolható, értékes ipari termény vagy melléktermény készíthető. Amerikában egyébiránt is a különféle érdekeltségek nagy kutató intézeteket tartanak fenn, melyek ezeket a kérdéseket állandóan vizsgálják és kutatják. Így például a villamossággal kapcsolatos, részben a mezőgazdaságban is hasznosítható találmányok kipróbálására, tökéletesítésére az úgynevezett Bell-féle koncernnek 3000 kiváló tisztviselőből és szakmunkásból álló, sok millió dollárba kerülő laboratóriuma van. Az üzemi szervezés fontos része még az épületek jókarbantartása, célszerű építkezés, a hely okos kihasználása, a gépek üzemi teljesítményének állandó vizsgálása stb. Nagyon szükséges és helyes intézmény nálunk is például az úgynevezett járási motorőrségeknek az intézménye. *A nagy nyugati kulturállamokban a mezőgazdaság iparosítása az utóbbi évtizedben igen nagy haladást mutatott*. A villamossággal, gázzal, szesszel, olajfélékkel stb. hajtott gépeket, eszközöket a mezőgazdaságban is mind szélesebb területen veszik használatba. A csoportos munkásházaknak központi fűtése, a villany- és gáztűzhelyek bevezetése igen sok gazdasági központban is előnnyel járt. De az építkezés és berendezések terén a legnagyobb haladást a baromfiüzemek mutatják. Amerikában van már olyan keltető és nevelő farm, ahol például egyidőben hárommillió darab tojást tudnak kikeltetni és hasznosítani. A nem értékesíthető kis csirkéket takarmánnyá dolgozzák fel és részben baromfiakkal, részben más állatokkal etetik fel. E téren Magyarországon is igen nagy fejlődés tapasztalható és a technikailag modernül megépített farmok száma hétről-hétre emelkedik.

Legutoljára hagytam a termelés megszervezésének legfontosabb és legelmaradottabb részét: a termelők megszervezését. *Hiába vannak a legszebb tervek, gondolatok, hiába a vezető hatóságoknak intézkedései, rábeszélés, felvilágosítás, ha nincs, aki a gondolatokat magáévá tegye, az intézkedéseket, tanácsokat kövesse, ha nincs érdeklődés, ha nincs fogékonyság és a gazdák bizonyos pesszimiztikus letargiával várják az idők jobbra-*

jordulását és csak a házuk tetejét nyaldosó tűzilármára eszmélnek fel. A kis- és nagytermelők, a mezőgazdasági társadalom megszerzése, csalásteremtése, a termelés átszervezésének, a válság enyhítésének, megoldásának az alapfeltétele. Enélkül a gazdasági szervezkedés, az akciók mind csak olyanok, mint a kökemény, begyepesedett, elvadult ugarra szórt drága vetőmag, melynek nagy része céltalanul elpusztul, egy kis része pedig, ha a szél jobb földre is viszi, magában állván, elhagyottan és védhetetlenül, kitéve a viharnak, elkoreszosul és semmivé lesz. Tehát minden munkánál előbb az ugart kell vetésre alkalmassá tennünk.

Különös jelentőséget kell ma tulajdonítanunk a kisgazdák és a kisgazdaságok megszerzésének. A nagy mezőgazdasági üzemek lassú szét-hullása folyamatban van. Ezek nyomán mind nagyobb számban kisgazdaságok, önálló birtokosok keletkeznek és lassan a kisgazdaságok termékei a termelési mérlegben: az exportmérlegben is a többséget jelentik. Tehát a kisgazdagazdálkodás eredményessége, az országos gazdálkodás irányára és mérlegére igen nagy fontossággal bír. Ennek tudatában a szervezés keresztülvitelére össze kell fogni a társadalom minden gazdasági irányú rétegének és minden erre illetékes férfiának. A szervezkedést mindenütt egyidejűen alul is, felül is meg kell kezdeni. A falusi szervezetek kiépítésében döntő jelentősége van a helyi intelligenciának, a falu lelkészének, tanítónak, orvosnak, leventeoktatóknak és mindenekelőtt a közigazgatási hatóság képviselőjének, jegyzőknek stb. A helyi szövetkezetek vezetői a gondolatok gyakorlati keresztülvitelében támogathatják a gazdákat. *Meg kell tehát minden községben kivétel nélkül szervezni, vagy ahol megvan, életre keltetni a gazdaköröket*, ahol a gazdasággal kapcsolatos gondolatok kieserélődhetnek. *Minden községben fel kell állítani a gazdák és földművelők termelő és értékesítő szövetkezetét*, ahol a gazdálkodás üzleti részét lehet lebonyolítani. *Azonkívül minden községnek meglegyen a maga önsegélyre alapított hitelszövetkezete*, mely a többi falusi szövetkezetekkel együtt egy felsőbb szövetkezeti, ú. n. országos szervezetbe legyen bekapcsolódva. Gondoskodni kell, hogy a község gazdáinak minden termelési, értékesítési kérdése bizonyos egységes irányzat szerint oldassék meg. A közös értékesítésnek és a közös beszerzésnek ezenkívül is rendkívül nagy előnye van. A nagytőkének előnyeit csak megfelelő szervezettséggel lehet a mezőgazdaságok részére biztosítani. Gondoskodni kell, hogy legalább hetenkint egyszer hozzáértő szakember, „gazdatitkár“ bevonásával a gazdakörben a fontosabb társadalmi és gazdasági kérdések megtárgyaltassanak. Igen célszerű, ha a templomi istentisztelet után az időszerű ügyek a falu lakosságával kihirdetés útján megismertetnek. Gondoskodni kell, hogy az országos mezőgazdasági kamarák helyi szervei a község minden mozgalmába bekapcsolódtassanak és az országos — vagy járási központtal az összeköttetést fenntartsák. *Le kell építeni a haldokló szövetkezeteket, gazdaköröket, a fölösleges egyesületeket, kevés egyesülés legyen egy-egy faluban, de azokban folyjon a munka és jól megválasztott, lelkes és önzetlen vezetőség álljon a munka élén.* A szervezkedés, szövetkezés rendkívüli eredményeket tud produkálni, melyeket mi még Magyarországon, ahol a szövetkezés gyermekkorát éli, nem is ismerünk. *Azonban minden agitáció, munka csak akkor ér cél, ha a vezetők mögött lelkes, harca, munkára, összetartásra és áldozatokra kész, egymásban megbízó kőzatonák és hadseregek vannak.*

A termelés megszerzésének általános feltételein kívül eddig inkább a kisgazdaságok megszerzésével foglalkoztam. Pedig a középső és nagygazdaságoknak a termelés országos és helyi megszerzésében rend-

*kívül fontos szerepük van. Nemesak szerep ez, hanem hivatás. A termelés rendje szerint ugyanis a közép- és nagybirtokok egy-egy körzetben a mezőgazdasági kulturának a fáklyavivői, a terjesztői, a munka megszervezői és a haladás irányítói kell, hogy legyenek. A nagyobb gazdaságokra is igen fontos, hogy vezetőik időnkint, járásonkint, vagy körzetenkint összejöjjenek és a termelés, az értékesítés, a munkásbiztosítás alapvető, országos és helyi kérdéseit maguk között megtárgyalják. Ezeknek a birtokkategóriáknak a feladata, hogy bizonyos körzetekben a legjobban beváló és továbbtermelésre kijelölt gabonaféléket, hüvelyeseket, gyümölcsfákat, állatfajtákat megfelelő mennyiségben és minőségben kitermeljék. A közös beszerzés, értékesítés, közös traktor- és épületörségeknek, közös könyvelőségnek felállítása a nagygazdaságok termelési költségeit is mérsékelheti. Ezeknek a gazdaságoknak feladata továbbá, hogy bizonyos körzetekben a kistermelők bekapcsolásával a mezőgazdasági termények feldolgozására szolgáló kisebb ipartelepeket szövetkezeti, vagy magánúton felállítsák. Ahol kereskedelmi központ nincsen, ott átvegyék nagyobb raktárak, hűtőházak kezelését, a termények egységesítésének, tisztításának irányítását. Ahol lehet, gondoskodnának pl. kenderkikészítés, fűzvesző-, nádfeldolgozó-, olajütő-, baromfigyűjtő- és hízlalótelepek felállításáról, a környék megfelelő fajtojásokkal, naposcsibékkel való ellátásáról és részben azoknak értékesítéséről is.*

*Ne feledjük el, hogy a világ óriási léptekkel halad előre minden téren, így a termelés, értékesítés terén is. Mind tökéletesebb intézkedésekkel igyekszik polgárainak megélhetését, az állam jólétét biztosítani. Tehát magunk alatt vágjuk a fát, megfogyatkozott nemzeti erőnket pazaroljuk el, ha nem hallgatunk a jó szóra és nem igyekszünk az összetartás, az összefogás előnyeit és erejét mi is javunkra fordítani. Csak közös összefogással lehet ebből a válságból kiemelkedni. A gazdaságszervezés, az ipari és kereskedelmi érdekeltségek, a kormányzat, a közigazgatás minden szervének össze kell működnie, ha eredményt akarunk elérni. Saját nemzeti erőnkbe vetett törhetetlen hit, önbizalom és a munka a majdnem egyedüli támaszunk. Minden más csak fellevés és lehetőség. Akarat, bizalom, kitartás, sok lemondás, tudás, összefogás és megfelelő alap- és forgótőke azok a kövek, amelyekre építhetünk. Erős várat, biztos várat pedig csak kövekre lehet építeni.*

